

INHOUD

I

Een dans met de draak 7

II

Wij gewaardeerde proefkonijnen 153

III

Bloei 249

I

EEN DANS MET DE DRAAK

Het is een wonderlijk, gespannen bondgenootschap waarin ik leef met Saul, drie jaar na zijn laatste telefoontje uit het ziekenhuis, toen zijn appartement al was opgedoekt en onze intense correspondentie was gestopt. 'Ja Daan, lig ik hier te wachten totdat ze me naar het verpleegtehuis brengen...'

Ik houd erg van een woord als bondgenootschap, of kameraadschap. Mijn toch al scherp afgestelde zintuig voor de toekomstige tijd wordt er nog heftiger door aan het trillen gebracht en mijn harde zelfkritiek komt er even door tot rust, heerlijk.

Waarom ik ons bondgenootschap gespannen noem? Gespannen zijn betekent hier: geladen zijn met energie.

'Ja, jullie kunstenaars kunnen het mooi vertellen...' mopperde hij vaak beschaamd als ik zomaar iets liefs tegen hem zei, of als ik zinnelijke taal gebruikte op een moment dat hij zelf broodnuchter was. Zijn parkinson had hem hypergevoelig gemaakt voor de emotionele kleur en temperatuur van woorden, en vooral voor iemands verborgen agenda. Een chronisch zieke heeft een dunne huid en weegt alles wat je zegt, en ook alles wat je doet, op een goudschaaltje.

'Lieve Dana. Kun je vandaag nog naar me toe komen? Laat wat van je horen.'

De mails waarmee hij me optrommelde voor een ontmoeting konden wel eens wat bruusk van toon zijn. Hij was altijd bang om me te storen tijdens mijn werk. Die angst, die eeuwige zorgelijkheid van hem (wat ik van hem zou denken, of hij dit wel kon maken), stuwde zijn verlangens om me juist wel te storen alleen maar hoger op.

Ik zei nooit nee, legde snel mijn camera weg en zocht bij elkaar wat ik aan knipsels uit de Frankfurter Allgemeine voor hem had bewaard, over de geologische studies van Karl Marx of over de vrije wil in neurologisch perspectief, of andere onderwerpen die hem zouden kunnen interesseren.

Een paar uur later voelde ik in het halletje van zijn appartement zijn wild fladderende hart tegen mijn borst, alsof de wereld verging.

Ik bleef bij hem tot de volgende dag, of tot het moment waarop hij zich zo beroerd voelde dat ik beter meteen mijn biezen kon pakken en hem tot zichzelf kon laten komen. Het moment van ons afscheid luisterde niet minder nauw dan het moment van onze begroeting.

‘Lief roodhaartje, mag ik je morgenmiddag verwelkomen? Neem je paspoort of identiteitsbewijs mee,’ schreef hij me als hij zich iets te veel door zijn fantasieën over een gezamenlijk reisje naar een tentoonstelling in Essen of een theatervoorstelling in Darmstadt had laten meeslepen en even vergeten was dat hij de volgende dag allerlei verplichtingen had. Door zijn parkinson kon hij zich heel moeilijk een accuraat beeld van de toekomst vormen. En in de uren voor onze ontmoeting was hij geneigd zijn krachten nogal te overschatten en zijn afhankelijkheid van zijn levodopa te bagatelliseren. Niets dan schaamte om me onder ogen te

moeten komen als hij slecht praatte en slecht bewoog, en dat wist hij zelf het beste.

In de trein hoorde ik al in mijn oor wat hij me straks zou vragen met die zorgelijke vogelstem van hem: 'Was het niet erg vies in de trein?' En: 'Kon je je goed van je werk losmaken? Ik betaal je je reisgeld terug, hoor.'

En dan zou ik hem, heel vriendelijk, in zijn gezicht uitlachen om dat woord vies en om de spijtige toon waarop hij het uitsprak, vol mededogen met mij, arme treinreiziger. 'Ach jongen, het openbaar vervoer valt best mee.'

Ik had in de anderhalf uur van mijn treinreis naar hem toe wel altijd angstvisioenen van brand in mijn flat, of waterschade, die mijn kostbare papieren fotocollectie zou vernietigen. Maar dat zei ik liever niet te vaak tegen hem, want dan zou hij dat beeld van al die in de fik vliegende, smeulende, zwartgeblakerde foto's moeilijk meer uit zijn hoofd kunnen zetten. Mijn neurotische angst voor verwoesting van mijn levenswerk sloeg gemakkelijk op hem over, en dan had ik spijt omdat ik mijn mond niet had gehouden.

Als ik nog in de voormiddag uit de trein stapte, kocht ik onderweg soms een paar broodjes haring voor onze lunch, een lekkernij die hij niet gauw voor zichzelf zou kopen. Hij proefde de zilte vissmaak toch niet. Maar ik kende zijn voorkeur voor alles wat glad en soepel was en niet te erg tegenstribbelde goed genoeg om af en toe zo'n heerlijk vers harinkje voor hem te kopen bij de viskar op de hoek van de Stationsstraat en de Zuidelijke Ringweg.

Op dagen met een schrale noordoostenwind kon ik het niet aanzien dat de visboer daar zo stond te blauwbekken in zijn kraam en deed ik een extra grote bestelling. Hij had dan van die dikke, rode handen, die hij voortdurend be-

ademde om ze op te warmen onder het wachten op zijn klanten. Tegen twaalven kreeg hij het te druk om er nog op te letten hoe ontoonbaar zijn handen eruitzagen, met hun strakgetrokken, kapotte huid en hun stijve knoken die zijn bewegingen verlangzaamden. Hoe meer hij opging in het smeren van de broodjes en het strooien van de uitjes, des te minder kon het hem schelen of een klant naar de stroeve bewegingen van zijn gezwollen handen staarde of niet.

Welnee, hij had nooit last van de wind en dit was een mooie standplaats voor een viskraam, centraal gelegen en heel populair bij kantoormensen en scholieren, zei hij stoer toen ik een keer een praatje met hem maakte.

Straks zou Saul zo'n glad en smeuijg haringlijf in zijn keelgat laten glijden, in zijn geheel of desnoods klein gesneden en langzaam gekauwd. Hij moest er erg voor opletten dat hij zich niet verslikte en in een van zijn vreselijke hoestbuien uitbarstte, totdat zijn gezicht vuurrood was van inspanning en irritatie over die stomme hap eten in zijn luchtpijp, die hij maar niet kon uitbraken. Ik bewonderde hem om de rust en de volharding waarmee hij me midden in een hoestbui nog kon instrueren hoe hard, op welke plaats en in welk tempo ik hem op zijn rug moest kloppen om het braken te bevorderen en hem te helpen het stukje voedsel in één keer op het bord voor hem op tafel te spugen. 'Goed zo, daar hebben we de rotzak... Dank je wel, liefje.'

Natuurlijk hield hij ervan zo'n visje in zijn mond te laten glijden omdat het een bijna pervers contrast vormde met zijn eigen haperende, trage beweging. Ach, dat moeiteloze glijden van die haring over zijn lippen, zijn verhemelte, zijn tong... Heel even gaf dat glijden hem een gevoel van lichtheid, lichtzinnigheid, van zwier en frivool gemak. Zelfs bij

het eten van zijn geliefde chocolade-ijs had hij niet dat zorgeloze en lichtzinnige van de parkinsonman die vergeten was dat hij bij iedere beweging, iedere stap, iedere handeling moest nadenken.

We hebben ook een keer bij de kar een haring gegeten, voordat ik op de trein stapte. Vandaag maar eens een gek afscheid-met-een-visje, zeiden we tegen elkaar. Even later liep hij met snelle trippelpasjes, alsof er een veer was losgeschoten, door de binnenstad naar de universiteit voor zijn colleges en zag ik hem verdwijnen in het stadsgewoel: een teer, licht wiegend silhouet, dat zich nog een paar tellen door mijn blik liet vasthouden. Saul, mijn kameraad en minnaar, uit miljoenen herkenbaar.

Hij woonde in een groot appartementencomplex aan het einde van een singel, waar de binnenstad en een jarentachtigwoonwijk aan elkaar waren vastgegroeid. Bij het passeren van het bankgebouw in de laatste bocht naar zijn huis (als het appartementencomplex opeens voor me opdoemde en ik nog even draalde voordat ik naar binnen ging) zag ik altijd voor me met hoeveel weerzin hij daar geld uit de pinautomaat haalde sinds hij in de hectische periode na zijn diagnose een tijd ziektegeld had ontvangen. Niets presteren en toch salaris beuren, dat had hem gekrenkt. Dat kon hij zichzelf heel moeilijk vergeven. Zijn sociaaldemocratische hart klopte niet altijd even vurig voor hemzelf.

In ons eerste jaar, toen hij nog iedere dag minstens een paar uur college gaf, hing het erg van het tijdstip af in welke conditie ik hem zou aantreffen. Laat in de middag en vroeg in de avond had hij de meeste last van uitputtingsverschijnselen, waardoor hij motorisch en ook emotioneel 'stilviel'.

Hij had zijn voordeur al voor me opengedaan, nadat ik

me beneden door de intercom bij hem had gemeld en met twee treden tegelijk de trappen op was gerend. Nummer 84 lag op de tweede verdieping, aan een smalle galerij met uitzicht over een binnentuin, waar groepjes bejaarde bewoners zich bij het eerste straaltje zonlicht verzamelden in hun klapstoelen en rolstoelen.

‘Ha... Daar ben je...’ Het kwam eruit als een zucht, heel stil.

Hij schuifelde door de gang naar me toe zodra hij de voordeur hoorde dichtvallen. En daar voelde ik hem dicht bij me, nog eer ik me erop had kunnen voorbereiden hoe zacht en delicaat hij me omvatte met dat lange lichaam van hem, zijn benige gezicht met de tere huid in mijn hals, zijn kroeshaar als stugge wol tussen mijn vingers, en om ons heen de verspreide voorwerpen in zijn halletje, schrikwekkend naakt en intiem.

Zijn wandelstok, buitenshuis onmisbaar.

Drie paar kwaliteitsschoenen, ondanks hun gemakkelijke sluiting allang te oncomfortabel geworden voor zijn verkrampte voeten met hun verhoornde nagels: bij het uittrekken moest hij er een flinke ruk aan geven, zo vast klemden ze zich om zijn voeten.

Een verzameling colberts en jacks aan een ronde kapstok, en daartussen een zelden gedragen lange jas van zwart katoen, die hij op een moment van grote bewegingsvrijheid eens over zijn blote lichaam had aangetrokken om ermee door het huis te fladderen als een boze engel en mij zo des te meer van zijn naaktheid te laten genieten.

Veel Boeddhabeelden.

Een lukraak gesorteerde boekenkast, die hij nooit kon passeren zonder zijn blik langs de rugtitels te laten glijden

en me, bij het licht van een klein raam, gehaast en onduidelijk maar met veel theatraal vertoon en glanzend van voldoening een paar zinnen voor te lezen uit een Roland Barthes, een Lévi-Strauss of een Jan Myrdal, of uit een gids voor de ondergrondse cultuur in Japan, met veel aandacht voor ongewone seksuele praktijken en *slang*. En hij liet zich nooit de kans ontnemen om me ook een beetje op stang te jagen en langs zijn neus weg, met een zacht ritselende stem, aan me te vragen, terwijl hij zo'n Myrdal of Barthes terug in zijn rij op de plank zette: 'Wat denk je, Daan, zal ik jou dit boek maar geven als ik hier straks niet meer kan blijven wonen? Op een dag doe ik de zaak in één keer de deur uit. Of maak ik je niet blij met mijn boeken?'

'Hè, doe nu eens niet zo fatalistisch, lieve schat...'

Stralend in het halfdonker van zijn halletje hing een groot olieverfschilderij van een interieur in oker en roze, waar hij jaren geleden in een Antwerpse galerie kapot van was geweest. Zijn bron van licht en warmte op sombere dagen.

In die ene minuut van onze omhelzing werd ik me er heel sterk van bewust wat een brute gezondheid, wat een kolossale robuustheid ik meebracht nadat ik in het appartementencomplex naar binnen was gestormd en zijn voordeur achter me had dichtgegooid, met twee grote leren tassen aan mijn schouder en grote bewegingen waarmee ik ruimte in bezit nam. De verkwistende bewegingen van hen die het zich kunnen veroorloven om niet methodisch en niet economisch om te springen met hun lichaam, hun tijd, hun energie.

Het kostte ons iedere keer uren om ons aan elkaars constitutie en levenstempo aan te passen. We hebben moeten

leren hoe we in die ongemakkelijke eerste uren met een soort kalme spot konden kijken naar ons geworstel om de kloof tussen ons teniet te doen, met loos geklets, met nuttige karweitjes of met overhaaste, vormeloze seks zo gauw zijn levodopa insloeg en een gloed over zijn wangen legde.

Pas na die lastige eerste uren vonden we geleidelijk aan ons ritme en konden we spelen met de verschillen in ons tempo, onze reputatie, ons levensperspectief. Dan beleefden we ook lust aan de beperkingen die zijn parkinson ons oplegde.

‘Hé Saul, mag ik mijn tassen in je rommelkamer zetten? Daar staan ze het minst in de weg. Hoe vaak ben je er onderhand niet over gestruikeld? Heel erg vind ik dat.’

‘Doe maar.’ Zijn stem waaide me tegemoet vanuit zijn werkkamer, waar hij na onze begroeting naartoe was gesloft in zijn mooie grijze kimono. ‘Fijn. Dank je wel, liefje. Het is eigenlijk veel te vol in het halletje, en dan ga ik gemakkelijk onderuit.’

Ik voelde me erg welkom in zijn huis en in zijn leven, als ik een plaats voor mijn tassen mocht zoeken in de chaos van spullen die hij had verzameld in het kamertje bij de voordeur. De enige ongeordende ruimte in huis, puur rommelkamer, zonder kasten met deuren, zonder ook maar een begin van een hiërarchie tussen de belangrijke en de onbelangrijke, en tussen de nuttige en de nutteloze spullen. Hij had er duidelijk geen enkele moeite voor gedaan om zijn bezittingen hier te ontdoen van hun status van onooglijke rommel en troep. In zo’n ongeorganiseerde collectie krijgt ieder voorwerp tot en met het toevallig nog niet weggegooide pak reclamefolders van vorige week iets raadselachtigs en ook iets recalcitrants.

‘Net of je daar al je neurosen en complexen hebt samengeperst,’ zei ik een keer met een lachje tegen hem. ‘Je voelt de samengebalde energie. Ik vind dat zo’n mooi kamertje.’

‘Ja, jij kunt het altijd mooi brengen jij. Kunstenaars hè...’

Hij kon rood worden tot aan zijn haarwortels als hij me indiscreet vond en nog niet goed wist hoe hij me op een aardige manier van repliek moest dienen.

‘Ik ben er nog niet aan toegekomen om die kamer in orde te brengen. Snap je?’

Hier bewaarde hij ook zijn schildersbenodigdheden, zo onopvallend mogelijk. De zware ezel stond verloren tussen de verhuisdozen en de boodschappenwagentjes. En in een rek tegen de achterwand lagen de tubes verf, de doosjes vetkrijt, de schetsblokken en paletten, de metalen klemmen, het fixatief, de pigmenten en alle andere materialen die hij, man van de Logos, dienaar van de Wijsbegeerte en het Recht, nog altijd met grote schroom gebruikte. Eerbiedig, vol zorgelijk verlangen, zelfs na jaren van gedreven oefening en studie nog. Daarom zouden zijn schildersbenodigdheden wel geen deel uitmaken van zijn interieur (dat hij gewetensvol met de duimstok in de hand had samengesteld). Hij moest zich hier echt een weg banen door de rommel en een groot aantal voorwerpen verplaatsen, als hij zijn schildersezels nodig had of goed kleurekrijt zocht voor een nieuwe tekening. Barrières en hindernissen die hij geduldig nam (stelde ik me voor), opgewonden bij het vooruitzicht alleen al dat hij heerlijk mocht gaan klieren met de materie. Voor even bevrijd van de haat tegen al het lichamelijke, zinnelijke, waarmee hij was opgegroeid! Als hij mij wilde schilderen, had hij zijn huis daar al helemaal voor gereedgemaakt, met die karakteristieke bezonnenheid

en methodiek van de parkinsonmens na meer dan tien jaar ziekte.

Om dat alles hield ik van die volgestouwde kamer, waarvan hij de deur misschien louter vanwege het steelse plezier van het naar binnen kijken in een godvergeten chaos altijd wagenwijd open liet staan.

's Morgens na het douchen smeerde ik er mijn lichaam in met crème te midden van de overvloedige stoelen en kapstokken en de verschillende maten luxe schetsboeken, terwijl hij vanuit het halletje naar me keek. Naar me keek zoals een Pierre Bonnard gekeken kon hebben naar zijn Marthe nadat ze uit bad was gestapt, haar huid nog glanzend van het water, haar zieke lichaam gestreeld door Bonnards blik.